

Nytt prinsippprogram for Rødt?

Innledning

Denne ganske lange teksten er ei vurdering av innstillinga til nytt prinsippprogram for Rødt og ei sammenlikning med gjeldende program. Utgangspunktet er ei innledning jeg holdt på årsmøtet til Rødt Strinda 14. februar 2019, men det er lagt til masse detaljer som jeg ikke fikk plass til der. Jeg legger den ut som en mulig inspirasjon til forbedringsforslag. Jeg har også lagt inn forslag til en del studiespørsmål, noe som kanskje kan være til nytte ved lagsdiskusjoner.

Forbehold: Gjeldende program og innstillinga har til dels ganske ulik struktur. Sånn sett kan de være vanskelig å sammenlikne. Et tema som dekkes i kapittel A det ene stedet, kan dekkes i kapittel B og C i det andre. I tillegg til å vurdere teksten om temaet, bør en da kanskje også vurdere om den nye plasseringa er god. Det har jeg ikke alltid gjort. I noen tilfeller har jeg sikkert ikke en gang oppdaga den alternative plasseringa, sånn at jeg skriver at noe er dårlig dekt, når det egentlig er dekt et annet sted.

Mitt eget utkast: Før innstillinga kom, lanserte jeg et eget heilhetlig utkast til prinsippprogram. Et mindretall i programkomiteen mente det burde legges til grunn for videre arbeid. Jeg omtaler dette utkastet bare i liten grad i denne teksten, men jeg vil fortsatt mene at det er mye der som kan brukes.

Farga tekst i sitater er mine uthevinger. Kommentarer til sitater står tidvis i kursiv og skarpe klammer, Pekere: [Gjeldende program](#) ||| [Innstillinga fra programkomiteen](#) ||| [Mitt programutkast](#)

Konklusjon

Ettersom teksten er lang og ikke alle har tid og ork til å lese alt, er jeg høflig og kommer med konklusjonen min først:

Innstillinga inneholder en del tekst jeg ikke er enig i eller synes er dårlig formulert. Slikt kan la seg rette ved endringsforslag (om landsmøtet er enig med meg).

Men jeg mener også at innstillinga har en struktur og et språk som det vil være vanskelig å få ei fullgod løsning på i tida fram til og under landsmøtet.

Jeg er derfor i sterk tvil om det er mulig på det foreliggende grunnlaget å få til noe som er bedre enn gjeldende program.

Innhold

Konklusjon.....	1
Oppdraget.....	3
Forholdet til andre partier, sosialdemokratiet og forholdet til fagbevegelsen.....	3
Kapittel 3 og 4?	5
Hvorfor nyskrive?	7
Noen trekk ved innstillinga til nytt program.....	8
Lengde.....	9
Hvor øker det?	9
Temakapittel – en ny ting	9
Omkamp om sosialismen?	10
Synet på staten.....	11
Revolusjonen.....	11
Klasseanalyse 1: Arbeiderklassen	12
Klasseanalyse 2: Makthaverne	13
Imperialismen.....	13
Trenger Rødt en visjon?	14
Synet på partiet	15
Er programmet lett å lese?	15
Språk- og innholdsproblemer i innstillinga.....	16
Er et prinsippprogram stedet for studiesirkeltekster?.....	17
Hvor mye historiske paralleller og referanser trengs det?.....	17
Fåmannsveldet.....	17
Det stadig viktigere demokratiet	18
Men hva er egentlig demokrati?.....	19
Hvem er vi?	19
Idyll?.....	19
Ikke alt er krystallklart	20
Litt språklig skurr	20
Ordfrekvens.....	21

Oppdraget

Dagens prinsippprogram blei vedtatt på landsmøtet 2010. Det blei revidert på landsmøtet i 2014, som vedtok en heilt nyskrevet versjon av sosialismekapittelet. Programmet har fire kapitler:

1. Hvorfor vil vi ha en ny verden
2. Hvorfor sosialisme?
3. Kapitalismen må avskaffes
4. Kreftene for forandring

Jeg starter med å se på oppdraget som partiet fikk av landsmøtet i 2017. Landsmøtet vedtok dette:

«I perioden frem til landsmøtet i 2019 skal **kapittel 3 og 4** i prinsippprogrammet til Rødt behandles i hele organisasjonen. I disse to kapitlene beskrives blant annet **forholdet til andre partier, sosialdemokratiet og forholdet til fagbevegelsen**. Dette er områder som er avgjørende for utviklingen av Rødt som et parti med sterke røtter i arbeiderklassen og en forståelse for hvilke krefter som kan endre samfunnet og avskaffe kapitalismen.»

Jeg veit ikke om prinsippprogramkomiteen har fått et mandat som er annerledes utforma, men jeg antar uansett at den har fått i oppdrag å se på de to punkta:

1. Behandle kapittel 3 og 4
2. Se spesielt på beskrivelsen av forholdet til andre partier, sosialdemokratiet og forholdet til fagbevegelsen

La oss se på det andre punktet først.

Forholdet til andre partier, sosialdemokratiet og forholdet til fagbevegelsen

Gjeldende program sier dette om fagbevegelsen:

«Fagbevegelsen er i dag **den viktigste organisasjonsformen for arbeiderklassens kamp**. Det er gjennom fagbevegelsen arbeiderklassen kjemper for bedre lønns- og arbeidsvilkår og bedre velferdsordninger. Men fagbevegelsen er også en arena hvor **toppledelsen i Arbeiderpartiet og et hierarkisk maktapparat tradisjonelt har utøvd sin passiviserende rolle**. Fagbevegelsen har vært preget av **lite grunnplansaktivitet** utover de tillitsvalgte. Rødt ønsker å arbeide for økt aktivisering av vanlige medlemmer i fagorganisasjonene.

Fagbevegelsen spiller en viktig politisk rolle. Ettersom **Arbeiderpartiet har blitt stadig mer markedsliberalistisk** så har **LO blitt tvunget til å kjøre en mer selvstendig linje**. Rødt kjemper for en ytterligere politisk selvstendiggjøring av fagbevegelsen som en viktig strategisk aktør i arbeiderklassens kamp for et annet samfunn.

Kapitalens offensiv har skapt stor uro i arbeiderklassen og **økt motstand i fagbevegelsen**. De tillitsvalgte som fortsatt ønsker å være **sosialdemokrater** og kjempe for sine medlemmers

interesser, tvinges inn i en situasjon der de **må gå til venstre**. Dette har skapt grunnlaget for **en ny aksjonsenhet i fagbevegelsen**. Det medfører at **Rødt kan samarbeide med grunnplanet i de sosialdemokratiske partiene**. Samtidig som vi står sammen mot offensiven fra kapitalen og høyrekreftene, arbeider Rødt for å reise bevegelsen for et sosialistisk samfunn.»

Videre heter det om forholdet til andre partier, sosialdemokratiet og forholdet til fagbevegelsen (i avsnittet om det kapitalistiske Norge):

«(...) På tvers av grunnleggende interessemotsetninger har velferdsøkning blitt bytta mot arbeidsfred. **Toppene i LO og Arbeiderpartiet** (og etter hvert andre organisasjoner) **har vært garantister for dette**, og de har vekslet mellom statsrådsposter og styreverv i de store selskapene. (...)

(...) **Deler av pampeveldet i fagbevegelsen og andre masseorganisasjoner hører også til borgerskapet. Lederne i Arbeiderpartiet og SV arbeider i kraft av sin posisjon for å få kapitalismen til å bestå.** De gir krisepakker til kapitalistene som har spekulert seg inn i et uføre, investerer Norges olje og gull på børsen, privatiserer og angriper fagforeningenes posisjon. De bruker partiene som redskap for å **holde arbeiderklassen i ro. Flertallet av medlemmene og velgerne til disse partiene ønsker å tøyلة kapitalkreftene** gjennom statlige reguleringer og styring av markedet og en økonomisk omfordelingspolitikk. Troen på at folk flest kan opprettholde og forbedre sin levestandard og livskvalitet innenfor dagens klassesamfunn er stor.»

Innstillinga har et avsnitt om «Fagbevegelse og parti, grunnplan og ledelse»:

«(...) Uten en politisk arm inn i nasjonalforsamlingen, kunne aldri arbeiderbevegelsen skrevet om lover og regler til fordel for folk flest: Vi ville stått uten Folketrygden og uten Arbeidsmiljøloven. (...)

Arbeiderklassens demokratiske problem var at denne innflytelsen måtte delegeres oppover, til forbundsledere, partipolitikere og redaktører, noe som alltid innebærer **en fare for at representantene utvikler seg til et eget sjikt med andre interesser** enn de representerte. I takt med profesjonaliseringen og byråkratiseringen av fagforbundenes apparat og i takt med at **store arbeiderpartier ble karriereveier** for den som ville opp og fram, ble innflytelsen til arbeidsfolket på grunnplanet i bevegelsen svekket. (...)

Norske fagforbund er demokratiske organisasjoner der ledelsen velges nedenfra. Arbeiderbevegelsen har likevel fått **et sjikt av profesjonelle ledere som synes å lytte mer til parti, stat eller til og med EU**, enn med den organiserte arbeiderklassen. På denne måten har arbeiderbevegelsens sentrale apparat fått **en tvetydig karakter**. På den ene siden, er det **uttrykk for arbeiderklassens styrke** og en tung maktfaktor i tariffoppgjør og samfunnsreformer. På den andre siden kan maktapparatet **hindre at krav og aktivitet fra grunnplanet vinner fram**. I det ligger at kampen for rettferdighet holdes nede når **regjeringer utgått av arbeiderbevegelsen** kjører fram reformer som omfordeler fra arbeidsfolk til mer privilegerte grupper.

Rødt er tilhenger av en fri og uavhengig fagbevegelse. Samtidig er vi **tilhengere av et fagligpolitisk samarbeid**. Det fagligpolitiske samarbeidet bør ikke være et monopolforetak for ett parti, (...).

Videre er det et eget avsnitt om nedenfra-partiet (underforstått Rødt) i motsetning til **ovenfra-partiet**, med bl.a. dette:

«Ovenfra-partiets ledelse er **lojal til den kapitalistiske samfunnsordenens** politiske økonomi og hierarki. Når motstridende interesser kolliderer, **risikerer derfor partiet å bli den økonomiske**

elitens redskap imot arbeidsfolk flest, som når sosialdemokratiske regjeringer kutter i folkets felles velferd for å tilfredsstille private kreditorer i finanssektoren.»

Slik jeg ser det er det da følgende ulikheter mellom nåværende program og innstillinga:

- I innstillinga nevnes ikke partier ved navn. (Unntak: Det er en del om Fremskrittspartiet i kapittelet om rasisme, men det var neppe det landsmøtevedtaket fra 2017 gjaldt.)
- Innstillinga snakker om «venstresidens partier» uten at det er sagt hvilke dette er.
- Mens programmet i dag sier at Ap/LO-toppen faktisk har vært og er «slem», sier innstillinga at den har risiko for å bli det. Det nevnes imidlertid et eksempel på at den har vært det (regjering som kutter i velferden).
- Programmet sier at Ap- og SV-ledelsen arbeider for fortsatt kapitalisme. Innstillinga sier at et uspesifisert (hypotetisk?) «ovefra-parti» er lojalt overfor kapitalismen.
- Innstillinga omtaler ikke Ap-ledelsens høyre-utvikling, og at denne tvinger (deler av) fagbevegelsen og en del sosialdemokrater til venstre. (Jeg ville nok heller si at de tvinges til status quo, noe som framstår som til venstre for ledelsen.)
- Innstillinga bruker ikke ordet «pamp», og den sier ikke at noen av lederne tilhører borgerskapet.
- Mens programmet sier at Rødt kan samarbeide med grunnplanet i sosialdemokratiet, sier innstillinga eksplisitt at Rødt er for den samarbeidsvarianten som kalles «faglig-politisk samarbeid».
- Jeg får et inntrykk av at når det snakkes om negative sider ved fagbevegelsen og sosialdemokratiet, så er det i større grad snakk om personer, ikke strukturer. Men her er jeg kanskje ekstra fintfølede.

Spørsmål til diskusjon: Gir innstillinga ei klarere framstilling av vårt syn på fagbevegelsen og sosialdemokratiet?

Kapittel 3 og 4?

Jeg skal så se litt på den andre delen av oppdraget fra landsmøtet i 2017: «I perioden frem til landsmøtet i 2019 skal **kapittel 3 og 4** i prinsippprogrammet til Rødt behandles i hele organisasjonen.» Dette er de to kapitla som heter «Kapitalismen må avskaffes» og «Kreftene for forandring».

Prinsippprogramkomiteens flertall (5 for, 4 mot, 2 avh) fant etter hvert ut at de ønska å nyskrive heile programmet i stedet for bare å se på to kapitler. Dette blei tatt opp med landsstyret, der flertallet mente at dette var innafor mandatet. Det blei så varsla fra komiteen at den ville «innstille både på tekst til nye kapitler og på helhetlig

program».

Komiteen har utvilsomt presentert et heilhetlig program, men hva har den gjort med 3 og 4? I et følgeskriv til innstillinga står det: «Kapitlene 2, 4, 5 og 6 i dette forslaget tilsvarer kapittel 3 og 4 i det nåværende prinsippprogrammet. Landsmøtet kan vedta at bare deler av prinsippprogrammet skal behandles på møtet, hvis det leveres forslag om det.»

La oss sammenlikne:

Gjeldende program	Innstilling
3: Kapitalismen må avskaffes	2: Vårt felles problem: kapitalismen
	4: For internasjonal solidaritet, mot imperialisme og rasisme
	5: Et feministisk parti
4: Kreftene for forandring	6: Kreftene for forandring

Det er mi oppfatning at i hovedsak er det tre nye kapittel (2, 4 og 5) som skal erstatte 3, mens 6 erstatter 4. La oss da sammenlikne innholdet i de to sistnevnte, som begge heter «Kreftene for forandring»:

Gjeldende program	Innstilling
Arbeiderklassen	Arbeiderklassen
Fagbevegelsen	Fagbevegelse og parti; grunnplan og ledelse
Et mangfold av sosiale krefter	Folkelige bevegelser
Internasjonal solidaritet	
Rødts rolle	Nedenfra-partiet
	Den demokratiske revolusjonen
	Reform og revolusjon
	Vi bygger sosialisme sammen

Jeg har snudd litt på rekkefølgen i innstillinga for å få avsnitta til å passe sammen i tabellen. Internasjonal solidaritet dekkes i innstillinga av et eget kapittel. Vi ser at oppbygginga er nokså lik, men at innstillinga har noen temaer på slutten. Dette er ting som i gjeldende program står i sosialisme-kapittelet.

Dette betyr at om landsmøtet skulle velge å bare revidere kapittel 3 og 4 på den måten komiteen foreslår, så vil vi sitte igjen med omtale av revolusjon og sosialisme på to steder. Uten at jeg skal gå i detalj her, vil jeg nevne at det er to noe ulike omtaler.

Konklusjonen min er at programkomiteen her ikke har gjort den jobben den skulle

ha gjort, men har satt landsmøtet i en uheldig skvis.

Neste spørsmål er om det uansett er lurt å nyskrive heile programmet.

Hvorfor nyskrive?

La oss først se på to definisjoner fra den ferske *Det Norske Akademis ordbok*:

Prinsipp

setning, formel, lov som danner grunnlaget for en rekke andre som er avledet av; den grunnleggende tanke, synspunkt, retningslinje som man følger, går ut fra ved bedømmelsen av en sak, fremstilling av en lære, oppbygningen av et system; grunnsetning

Prinsippprogram

program som inneholder prinsippene, **grunnsynet** for en organisasjons arbeid – til forskjell fra *handlingsprogram*

Handlingsprogram er definert som *program for direkte handling*.

Det er lov å håpe et grunnsynet til et politisk parti kan holde seg over ganske mange år, men det har i praksis vist seg å være litt annerledes.

AKP skreiv sitt første program ved stiftelsen i 1973. Etter det kom nyformulerte program jamt og trutt: 1973, 1976, 1980, 1984, 1988 og 1990. Det siste fikk endringer i 1997 og 1999. Så et nytt program i 2001 – med noen små endringer i 2004.

Jeg har ikke full oversikt over RVs programmer. Jeg har tilgang til et kortfatta program fra 1991, som i innhold er et prinsippprogram, og så prinsippprogrammer fra 1995 og 2001.

Rødt vedtok et program ved stiftelsen i 2007, og så et nytt i 2010. Dette fikk altså en revisjon av sosialismekapittelet i 2014. De delene av programmet som gjenstår, har altså vært ganske seigлива, sammenlikna med nyskrivingspraksis gjennom nesten femti år.

Her er de grunnene (påstander) jeg har hørt oppgitt for nyskriving:

- Etter at halve jobben blei gjort i 2014, henger ikke programmet godt sammen lenger.
- Vi må få et enklere språk, noe som flere forstår, noe med mer appell.
- Det er uenighet om deler av programmet (men jeg er usikker på hvilke).
- Av taktiske grunner bør vi formulere oss på andre måter, slik at vi ikke så lett misforstås.
- Vi har stor medlemsvekst. De nye medlemmene må få prege partiet.

Til det siste: Det er utvilsomt rett at vi er mange flere nå. RV hadde i 2002 1400 medlemmer. Rødt hadde ved stiftelsen 1700. Ved siste årsskifte fikk vi opplyst at medlemstallet var 6927, og økningen fortsetter. Men disse har jo meldt seg inn i et parti med gjeldende program. Om vi raskt endrer programmet, kan en vel like godt si at vi jukser – de ender opp med å være i et parti med et annet program. Dette er uansett et dilemma.

Min konklusjon er at det er gode grunner for at vi bør nyskrive hele programmet, men at dette bør gjøres i en god prosess som ivaretar både gamle og nye medlemmer. Vi har ikke hastverk.

Noen trekk ved innstillinga til nytt program

Om vi litt overflatisk sammenlikner strukturen på alle de programma jeg ramsa opp ovafor, vil vi se store variasjoner. Det er blant annet store skiftinger i hvor nøye kapitalismen analyseres og beskrives. Det gjelder norske forhold, verden rundt oss og ikke minst andre partier, særlig på «venstresida».

På grunn av dette varierer lengden på programmet mye. Jeg skal komme tilbake til dette, men nevner at det rett som det er, har framkommet forslag om et svært kortfatta program (2–4 sider). Ettersom dette alltid har blitt forkasta, drøfter jeg det ikke mer her.

Det er også variasjoner i rekkefølgen. Ofte har programma vært kronologiske, med kapitalismen først og sosialismen (og eventuelt kommunismen) etterpå. Gjeldende program har sosialismen først, som en slags pedagogisk lokkemat for å vise at verden kan bli bedre. Jeg liker den kronologiske varianten best.

Innstillinga er, slik jeg leser den, en hybrid med kapitla litt hulter til bulter:

- Visjon
- Kapitalisme
- Sosialisme
- Internasjonalt
- Kvinne
- Kreftene
 - inkl. revolusjonen

Det er altså tre kapittel om kapitalismen (blå) som omslutter sosialismekapittelet (rød), som også har viktige avsnitt på slutten. Jeg synes det er ei dårlig løsning.

Spørsmål til diskusjon: Hvilken struktur gir best forståelse av partiets prinsipper?

Lengde

Kuriositet: AKPs første program (1973) var på 24 boksider. Programmet fra 1976 var på 156 boksider.

Gjeldende program er på 37.575 tegn. Innstillinga er 53.374 tegn. Det er ei økning på 42 prosent. Det er vanskelig å se for seg et landsmøte som vil komme ut med en kortere tekst enn ei innstilling. Vi vil lett ende opp med et program som er 50 prosent lenger eller mer. Jeg ser ikke noe stort behov for det, og jeg synes ikke innstillinga gir så mye bedre tekst at det er verdt det. (For øvrig: Mitt utkast er på 38.704 tegn.)

Hvor øker det?

Gjeldende program:

- 1: Hvorfor vil vi ha en ny verden? 1.872
- 2: Hvorfor sosialisme? 15.100
- 3: Kapitalismen må avskaffes 12.164
- 4: Kreftene for forandring 8.400

Innstillinga:

- 1: Vårt verdigrunnlag 2.383
- 2: Vårt felles problem: kapitalismen 11.000
- 3: Den demokratiske løsninga: et sosialistisk folkestyre 5.200
- 4: For internasjonal solidaritet, mot imperialismen og rasisme 11.000
- 5: Et feministisk parti 8.000
- 6: Kreftene for forandring 14.200

(Talla er avrunda her, fordi jeg ikke har fintelt lengden på dissensene.)

Vi ser altså at kapitalismekapittelet er omtrent like langt i begge, men at innstillinga har to ganske lange særkapitler (4 og 5). Til sammen blir de tre på rundt 30.000 tegn.

Sosialismen er derimot korta ned ganske mye: 5.200 tegn i kapittelet pluss omtrent det samme i siste kapittel.

Temakapittel – en ny ting

Kapittel 4 og 5 i innstillinga er tematiske kapittel om internasjonal solidaritet / rasisme og om kvinnekamp. La oss se litt nærmere på kvinnekapittelet. Først vil jeg bemerke at kapittelet har ei rar overskrift, «Et feministisk parti». Den viser til partiet, ikke til saken. Det bør endres.

Gjeldende program har ikke et eget kapittel om kvinners situasjon og om kvinnekamp. I kapitalismekapittelet er det noen avsnitt om kvinner under kapitalismen. Det er på rundt

2000 tegn. I tillegg er kvinnekamp eksplisitt (men kortfatta) nevnt i de andre kapitla.

Kvinnekapittelet i innstillinga er altså på ca. 8000 tegn. Det er mer enn kvinnekapittelet i gjeldende arbeidsprogram (7.400 tegn). Det er altså langt mer omfattende enn det vi har i dag, men til gjengjeld står det *ingenting* eksplisitt om kvinnekamp i kapitalismekapittelet, i sosialismekapittelet og i solidaritetskapittelet og heller ikke i de fleste underkapitla i krefter-for-forandring kapittelet – ikke i avsnitta om arbeiderklassen, om fagbevegelsen, om nedenfra-partiet, om den demokratiske revolusjonen eller om reform og revolusjon. Alt skal tydeligvis være dekt i særkapittelet.

Noe av det samme kan muligens sies om kapittelet om internasjonal solidaritet og rasisme, men dette har jeg ikke studert nærmere.

Organiseringa med slike særkapitler gir oss et strukturproblem. Om noen vil ha inn kvinnerelatert tekst i andre kapitler, blir programmet enda lenger. Kanskje kan noe da strykes i kvinnekapittelet. Men med den fastsatte behandlingsmåten, der endringsforslag skal rettes mot konkrete linjenummer i innstillinga, så vil slike flyttinger bli behandla atskilt fra hverandre. Vi kan ende opp med at noenlunde samme tekst står to plasser, eller at den forsvinner heilt.

Det er alltid mange forslag på landsmøter, og både landsmøtekomiteen og salen har vanskelige jobber. Jeg ser for meg at det i år blir en ekstra vrien jobb på landsmøtet. Det skulle absolutt vært tid til en runde til fra den forberedende komiteen.

I tillegg kommer spørsmålet om hvorfor nettopp kvinnekamp og internasjonal solidaritet / rasisme er valgt ut til å ha egne kapitler. Jeg antar det er fordi interesserte og kompetente folk i komiteen har skrevet noe. Men er dette de absolutt viktigste temaene? Hva om noen leverer et separat miljøkapittel? Eller et kapittel om arbeiderklassen og fagbevegelsens forhold? Det kan bli vanskelig å avvise dem.

Spørsmål til diskusjon: Er temakapittel en god måte å organisere stoffet på, og hvilke tema bør vi i så fall ha?

Omkamp om sosialismen?

Sosialismekapittelet blei nyskrevet i 2014. Det skjedde etter en omfattende prosess, der det blant annet forelå tre heilhetlige versjoner som kunne legges til grunn. Vi kan nok si at blei inngått en god del kompromisser, men landsmøtet virka til slutt fornøyd med resultatet.

Det som står om sosialismen i innstillinga nå, er mye kortere enn det vi vedtok i 2014, og det er ganske annerledes. Jeg har merka meg følgende punkter:

- I kapittel 3 snakkes det omtrent bare om **demokrati**, ikke om andre sider ved sosialismen.
- Det står for eksempel ikke at det skal bli slutt på utbyttinga (ordet finnes ikke i innstillinga).
- 2014-teksten har et eget underkapittel om «grønn sosialisme». Miljøaspektet er borte i innstillinga.
- Det står ingenting om behovet for og viktigheta av å ta ting ut av markedsøkonomien. (Dette er nevnt i kvinnekapittelet og i en dissens.)
- Det er lite eller ingenting som tyder på at sosialismen er et overgangssamfunn der mye gjenstår. Det kan nesten virke som om vi har et ferdig idealsamfunn, bare vi får mer demokrati på plass.

Spørsmål til diskusjon: Er beskrivelsen av sosialismen blitt bedre / klarere i innstillinga?

Jeg skal nå se nøyere på en del emner som det i blant er uenighet eller uklarhet om.

Synet på staten

Rødt snakker med begeistring om fellesskapsløsninger, gjerne under samlebetegnelsen «velferdsstaten». Samtidig mener vi at staten i dag er makthavernes stat. Hvordan balanseres dette i innstillinga? Jeg synes det går ganske bra. Her er to sitater:

«Staten er ikke en nøytral institusjon under kapitalismen, fordi dens rolle blir å forsvare kapitaleiernes rett til å tilegne seg verdiene av det som blir produsert. Staten er med sitt omfattende maktsystem med på å opprettholde kapitalismen gjennom byråkrati, lovverk, politi og militærapparat. Samtidig er staten i dag også en viktig plattform for å kjempe fram bedre velferdsordninger og rettigheter ...»

«I motsetning til den kapitalistiske staten, vil statens klassekarakter i et sosialistisk folkestyre være å forsvare ...»

I tillegg presiseres det av vi er mot maktkonsentrasjon i staten.

Jeg skulle ønske meg at det framgikk litt tydeligere at staten alltid er en klassestat. Under kapitalismen er den kapitaleiernes stat, med sosialisme vil den bli arbeiderklassens stat. Jeg synes det er litt klarere i dagens program.

Det står også ganske lite om staten som eier.

Revolusjonen

Om dette temaet er teksten i innstillinga nokså lik gjeldende program. Jeg merker meg at

ord som «revolusjon(ær)» og «revolusjonær» ikke brukes i innstillinga utenom i de to aktuelle underkapitla.

Noen svakheter som gjelder begge tekstene:

- Det er vanskelig å skjønne hva en revolusjon egentlig er.
- Det står ikke noe om revolusjonære situasjoner.
- Det står ingenting om behovet for revolusjonær tenkning under sosialismen.

Summa summarum: Vanskelig å skjønne at det er noe veldig spesielt. Her tillater jeg meg å si at mitt utkast til program er bedre.

Spørsmål til diskusjon: Får dere noe grep om hva en revolusjon er, ved å lese programtekstene? Har dere noen forslag til å gjøre det klarere?

Klasseanalyse 1: Arbeiderklassen

I dagens program (sosialismekapittelet) står dette:

«Hvem er de mange? I Norge i dag har vi en stor klasse av arbeidere – i handel, transport og tjenesteyting, i helsevesen, skole og barnehage, i industri av alle slag, på kontor og i lagerhaller, på småbruk og i fiskeskøyter, blant kulturarbeidere og pensjonister. Etter hvert som kapitalistisk organisering brer om seg, blir flere og flere arbeidere.»

I innstillinga finner vi mye av det samme:

«Arbeiderklassen i Norge i dag finnes i industri av alle slag, i handel, transport og tjenesteyting, i sjukehus og skole, på kontorer og i lagerhaller - både i privat og offentlig sektor. (...)»
 «... mange bønder, småbrukere og fiskere er en del av det arbeidende folket. Disse har felles interesser med arbeiderklassen.»

De gruppene jeg har streka under i dagens beskrivelse, er som vi ser ikke med i innstillinga. En kan undres på hvorfor? Er det bevisst, eller er det kanskje for å spare bittelitt plass?

Når det gjelder bønder, småbrukere og fiskere er det forresten klart. De regnes i innstillinga ikke til arbeiderklassen, men er «en del av det arbeidende folket». Dette er for så vidt ganske klassisk: De eier jo et produksjonsmiddel (eller er det banken som gjør det?) og har kanskje en ansatt nå og da. Jeg synes dette er ei kjip holdning. Merk at dagens tekst ikke sier at alle storbønder og fiskebåtreidere tilhører arbeiderklassen, akkurat som den ikke sier at alle direktører i helsevesenet gjør det. Det står at arbeiderklassen *finnes* på småbruk og i fiskeskøyter. Det er vanskelig å skjønne at dette må forandres på. Jeg synes også at distinksjonen mellom arbeiderklassen og det arbeidende folket er nærmest uforståelig.

Et strukturproblem er at arbeiderklassen forklares først i kapittel 6. Da har leseren

allerede slitt seg gjennom fire kapittel om kapitalisme og sosialisme. Det synes jeg er uheldig.

Spørsmål til diskusjon: Hva mener dere om dette?

Klasseanalyse 2: Makthaverne

Her er det en dissens i komiteen. Flertallet vil kalle dem **kapitalistklassen**, mens mindretallet går inn for **borgerskapet**. Sjøl har jeg i utkastet mitt lansert betegnelsen **eierklassen**.

Alle tre orda betegner den samme gruppa, og ingen av dem er sjølforklarende. I utkastet mitt skriver jeg: «Eierklassen (borgerskapet, kapitalistklassen) er i hovedsak folk som eier eller kontrollerer produksjonsmidler eller privat eller statlig kapital som ligger bak produksjonsmidlene.» Ei slik forklaring fungerer like bra uansett hvilket av de tre orda som står foran parentesene og hvilke som står inni.

Når jeg ønsker å bruke «eierklassen» som det gjennomgående begrepet, er det fordi jeg synes det er relativt enkelt synliggjør at dette er ei gruppe som (over)lever på annet vis enn arbeidsfolk – de lever i hovedsak ikke av å skape verdier, men av å eie dem.

Jeg synes også det kan minne oss om at vi ikke bør falle i eiendomsfella. Når vi angripes med at vi vil ta eiendom fra folk, har vi alt for lett til å gripe til et forsvar om at det skal vi da slettes ikke – folk skal få eie hus og bil og tannbørste. Og jeg er ikke mot dette, men jeg er nokså lei av eiendomsfetisjismen. Jeg synes vi skal argumentere sterkt for felleseie (eller «fellesdom», som er et ord jeg har funnet på i utkastet mitt).

Merk dessuten at strategikomiteen i si innstilling skriver at «hovedskillet går mellom de som eier og de som ikke eier og kontrollerer andres arbeidsplasser og betydelige ressurser i samfunnet». Her settes altså eierforholdet i sentrum. Og mens jeg er i siget, siterer jeg fra Kristian Lundbergs fine bok *Yarden. En berättelse*: «Och det är denna dag som jeg erövrar min klasshat. De som har. De som ingenting har.»

Ellers er det verdt å telle: Innstillinga bruker det foretrukne ordet «kapitalistklassen» bare fem ganger. Derimot brukes «kapitaleierne» 14 ganger. Det er fint å framheve det med å eie, men enda finere om det knyttes til klassen i stedet for til personer.

Spørsmål til diskusjon: Hvilket begrep foretrekker dere, og hvorfor?

Imperialismen

Imperialisme-analysen har i innstillinga fått sitt eget kapittel (sammen med rasismen). Det er blitt mye mer tekst, og det kan kanskje kortes ned noe. Alle vesentlige momenter fra dagens program synes å være ivaretatt. Jeg ser at verken EU eller EØS er nevnt i gjeldende program (bortsett fra en referanse til kampen mot EU-medlemskap). Det er en åpenbar mangel, men trengs det virkelig fem lange avsnitt?

I farta lurer jeg på om det er det en svakhet at bare vestlige imperialistmakter nevnes eksplisitt. Jeg lurer også på om «fremtoning» er dette rette ordet i denne ellers korrekte påpekninga: «Samtidig har det norske militærapparatet blitt mer innrettet mot angrepskrig i utlandet, under ledelse av USA og NATO, istedenfor å forsvare hjemlandet. Dette styrker Norges fremtoning som en imperialistisk orientert stat på lag med de rike og dominerende statene i verden.»

Trenger Rødt en visjon?

Det programmet som vi har nå, innledes med et kort kapittel med tittelen «Hvorfor vil vi ha en ny verden?». Det er et slags kombinert forord og sammendrag. Det kan være lurt, ettersom sosialismekapittelet her kommer foran kapitalismekapittelet. Bytter vi om rekkefølgen, er det ikke sikkert det trengs.

I innstillinga har kapittel 1 fått overskrifta «Vårt verdigrunnlag: Likeverd, frihet og fellesskap». Det er disse tre grunnverdiene Rødt bygger sin politikk og sine prinsipper på, heter det. Og så forklares disse verdiene, til dels i ganske maleriske trekk, før det klargjøres at de ikke er mulig reelt å oppnå under kapitalismen.

Jeg synes dette er et lite vellykka grep. Det kommer sikkert delvis av jeg nærer sterk emosjonell motstand mot at alle organisasjoner, etater, kommuner og gud og hennes oldefar nå til dags skal ha visjoner og verdier. (Og alltid skal visst verdiene være tre i tallet.) Må Rødt gå samme løypa?

Men om vi nå må det, er dette de rette verdiene? De likner veldig på slagordet fra den franske revolusjon (frihet, likhet, brorskap). Både i valget og i beskrivelsene fokuseres det på de personlige/private sidene ved sosialismen – på enkeltmenneskets frigjøring i stedet for på klassens frigjøring. Til og med «fellesskap» begrenses til «solidariske fellesløsninger innen velferd og arbeidsliv».

Et alternativt utvalg verdier kunne trekkes opp av hatten:

- Slutt på all utbytting
- Slutt på naturødeleggelsene

- Internasjonal solidaritet

Spørsmål til diskusjon: Trenger Rødt slike verdier? I så fall, hvilke?

Synet på partiet

I det aller første programmet til AKP (1973) stod dette å lese: «AKP(m-l) har som mål **å leia arbeidarklassen og folket** i å velte det monopolkapitalistiske klassesdiktaturet gjennom en sosialistisk revolusjon, og oppretta proletardiktaturet.» Dette har (nesten) alltid framstått for meg som noe av det ekleste og mest sjølgode ved m-l-bevegelsen. Denne lille gruppa har skjønnet alt og skal lære det bort og lede kampen. Etter hvert blei vi mindre skråsikre.

I innstillinga fra prinsippprogramkomiteen står dette: «Rødt har mål om å bli **det politiske redskapet som behøves** for å skape en ny venstreside og gjennomføre de forandringene vi trenger i dag.» Jeg synes dette er omtrent like ekkelt.

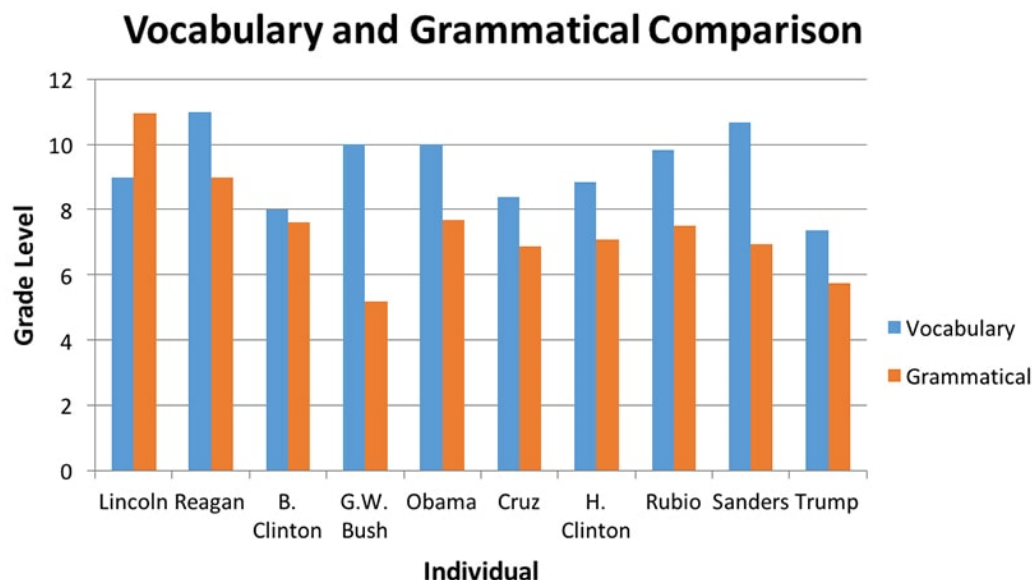
Her er det mulig jeg er i overkant sær, men jeg liker ikke at prinsippprogrammet snakker mye om Rødt. Det har vi arbeidsprogram, handlingsplan, strategi og sånt til. I mer langsiktig og prinsipiell sammenheng er Rødt en parentes. Det er arbeiderklassen og de folkelige bevegelsene som betyr noe. Partier betyr for så vidt også noe, men det partiet som skal lede noe som helst av betydning, vil ikke være Rødt. Kanskje heter det Rødt og kanskje hedrer det noen gæmliser på en og annen jubeldag, men det vil nok i praksis være noe heilt anna.

Spørsmål til diskusjon: Hva tenker dere om Rødts rolle?

Er programmet lett å lese?

Politiske programmer er aldri direkte lettleste, men vi får gjøre så godt vi kan. Ikke lange og kronglete setninger, ikke alt for mange spesialord – sånt er gode tips. Mange omtaler Donald Trumps måte å snakke på i nedlatende vendinger, men flere eksperter i retorikk framhever ham som et forbilde i å få fram budskapet til ønska målgruppe. Det finnes en del interessant analysevideoer av hans grep på Youtube.

Denne grafen viser hvilket klassenivå (i amerikansk skole) en må ha for å skjønne ulike presidenter og presidentkandidater:

Etter denne innledninga, kan jeg presentere fakta om våre alternative programtekster. En vanlig måte å beskrive hvor (lite) lesbar en tekst er ved måltallet «liks» (lesbarhetsindeks). Det baserer seg på to forhold: gjennomsnittlig setningslengde og andel lange ord. Liks-skalaen presenteres slik (utdrag):

- **30–40** – Lettlest, som skjønnlitteratur eller ukeblader
- **40–50** – Middels vanskelig, som vanlig avistekst
- **50–60** – Vanskelig, vanlig verdi for offisielle tekster.

Her er liks-målinger av våre tekster:

	Gjeldende	Innstillinga	Mitt utkast
Tegn	37 575	53 374	38 704
Ord	5 567	7 769	6 013
Setninger	337	429	393
Ord med over seks tegn	1 839	2 675	1 722
Liks	49,55	52,54	43,94

Det er også mitt inntrykk at innstillinga er altfor lite leservennlig.

På de neste sidene skal jeg – litt hulter til bulter – ta opp noen eksempler på dette og også på tekst som kan vurderes endra, om en skulle ønske et kortere program.

Språk- og innholdsproblemer i innstillinga

Er et prinsippprogram stedet for studiesirkeltekster?

Kanskje, kanskje ikke. Trengs det mer eller mindre av slikt som dette?

«Grunnlaget for kapitalistens profitt er de ansattes arbeid. Det er arbeiderne som skaper verdiene i produksjonen, men de får kun betalt for en del av arbeidstida, mens kapitaleieren tar ut verdien av resten (merarbeidet) i profitt. Dette er mulig fordi arbeiderne, for å overleve, er avhengige av å få solgt arbeidskrafta si til de kapitalistene som til enhver tid ønsker å kjøpe den. Og så lenge arbeiderne selger arbeidskrafta si en og en, blir de i utgangspunktet prisgitt de lønns- og arbeidsvilkår kapitalistene til enhver tid tilbyr. I dag har kapitalistene monopol på produksjonsmidlene. Bare ved å organisere seg i fagforeninger, med mål om å opprette monopol på sin arbeidskraft, kan arbeiderne veie opp for en del av den overlegne makta kapitaleierne har. (...)»

«I dagens kapitalistiske Norge skjer ikke berikelsen gjennom slaveri eller livegenskap, men ved utvinning av merverdi. Arbeidernes lønn må alltid være mindre enn verdien arbeidet skaper. Det er denne merverdien som blir til kapitaleiernes profitt.»

«Når et fåtalls kapitaleiere sitter på eierskap over mesteparten av jordens ressurser, er det utenkelig at de store beslutningene skal tjene det store flertallet. Bedrifter og kapitaleiere er fanget i en nådeløs konkurranse mot andre bedrifter og eiere. I en «vinn eller forsvinn»-situasjon der Industrikonsern A ikke tar miljøhensyn, har ikke Industrikonsern B råd til å gjøre det heller.

Denne systemfeilen forplanter seg til folkevalgte og regjeringer. Ikke bare fordi store penger kjøper sterk politisk innflytelse i mange land, men også fordi statslederne er avhengige av de kapitalistiske bedriftene for å sikre innbyggerne sysselsetting og staten et skattegrunnlag. Når Stat A ikke pålegger bedriftene miljøkrav, tar gjerne ikke Stat B sjansen på å gjøre det heller.»

Hvor mye historiske paralleller og referanser trengs det?

- Tidligere var det mer åpenbart at adelen beriket seg på arbeidsfolkets strev.
- Av 1930-tallets historie må vi lære at fascismen stiller i en særklasse, ...
- Den formelle likestillingen av kjønnene i første halvdel av 1900-tallet, ...
- Gjennom sine store investeringer i arbeideraviser, kulturarbeid, samvirker og arbeiderpartier gjennomførte den fagorganiserte arbeiderklassen et historisk krafttak for å vinne innflytelse over samfunnsutviklingen.
- Tilhengerne av reformisme, under splittelsen av arbeiderbevegelsen i en revolusjonær og en reformistisk fløy, fikk rett i at det var mulig for en sterk arbeiderbevegelse å vinne mye større framskritt og reformer innenfor rammene av et kapitalistisk samfunn enn mange av revolusjonstilhengerne trodde.

Fåmannsveldet

Innstillinga legger stor vekt på at kapitalistene er få. Trengs det å gjentas stadig vekk, eller skaper det kanskje da inntrykk av at vi snakker om noen få slemme, og ikke om et strukturelt samfunnsproblem?

- Kapitalistklassen representerer en liten økonomisk og politisk elite ...
- et fåtall eiere i kapitalistklassen

- et fåtalls rike mennesker
- et bemidlet mindretall
- en liten, økonomisk elite
- en liten gruppe superrike mennesker som dominerer kapitalistklassen
- Når åtte menn eier like mye som den fattigste halvdel av verdens befolkning, ...

Det stadig viktigere demokratiet

Ved nyskrivinga av sosialismekapittelet i 2014 var det et viktig poeng å få forklart at det vi mener med sosialisme er mer demokrati, og at det ikke kan sammenliknes med en del styresett som opp gjennom tida har kalt seg sosialistiske (eller kommunistiske). Dette førte til at ordet «demokrati» (eller avledninger) blei hyppig brukt. Antallet økte fra ni ganger i sosialismekapittelet fra 2010 til 23 ganger i samme kapittel i 2014 (det som gjelder nå).

Totalt i heile dagens program finnes demokrati-ord 29 ganger. I innstillinga har dette økt til 72 ganger. Litt overveldende? Noen eksempler

- det demokratiske likeverdet
- for et reelt demokrati
- Dette demokratiske fellesskapet, med arbeiderbevegelsen i spissen, har æren for mye av framgangen i økonomisk trygghet og demokratisk frihet for folk flest det siste hundreåret.
- grunnleggende demokratiske prinsipper
- et demokratisk problem
- Den demokratiske løsninga
- en mye mer demokratisk organisering
- forankret i demokratiet
- Et virkelig demokrati
- virkelig demokratisk makt hos folk flest
- nye demokratiske organer
- demokratiske planer
- den demokratiske folkesuvereniteten
- Selv om statens institusjoner er underlagt demokratiet, ...
- et transparent, demokratisk styringssystem
- arbeidsfolks vei til demokratisk og progressiv samfunnsendring
- demokratisk patriotisme
- den demokratiske friheten (stemmesedlenes innflytelse)
- demokratiets læringsprosess
- arbeiderklassens demokratiske problem
- utvikle demokratiske alternativer
- ... å føre den demokratiske kampen over neste skanse
- Kampen for et radikalt mer demokratisk og rettferdig samfunn pulserer gjennom århundrene.

Heldigvis kan vi berolige oss med at ordet demokrati ikke finnes i kvinnekapittelet.

Men hva er egentlig demokrati?

En skulle kanskje tru at med så stor bruk av demokrati-ordet blir det krystallklart hva demokrati er. Men ofte framstår ordbruken som besvergelses – vi tenker ikke på annet, vi lover, alt skal bli så bra. Kanskje er «demokrati» et sjølforklarende ord. Eller kanskje ikke. Her er noen antydninger fra innstillinga:

- Et virkelig demokrati forutsetter at både individer og grupper har rettigheter som ingen regjering kan krenke, det vil si et vern **mot flertallstyranne**.
- Demokratisk makt til arbeiderklassen forutsetter **aktiv deltagelse** i beslutningsprosesser.
- Demokratisering av økonomien kan oppnås på en rekke måter, som **grasrotplanlegging i lokalsamfunn, arbeiderkooperativer og arbeidermakt** på arbeidsplassene. Det viktigste er at folk har virkelig, ikke bare formell, demokratisk **kontroll over samfunnets ressurser**.
- ... den demokratiske friheten (**stemmesedlenes** innflytelse) ...
- ... **avskaffe kapitalistisk eiendomsrett** ved å innføre demokrati på viktige områder av økonomien
- ... en mye mer demokratisk organisering av samfunnet hvor **menneskelige behov**, ikke privat profitt, er hovedmålet for produksjonen
- Kjernen i det sosialistiske folkestyret er at den demokratiske folkesuvereniteten blir det grunnleggende prinsippet ikke bare i staten, men **også på arbeidsplassene**.
- Et virkelig demokrati forutsetter derfor **reell makt på grasrota**, både i arbeidslivet og i politikken for øvrig.

Jeg tror ikke dette er mye bedre i tidligere programtekster, men vi burde kanskje klare bedre etter hvert som vi bruker begrepet mer og mer. Er det for eksempel en kvalitativ forskjell på sosialistisk demokrati og dagens demokrati, eller er det bare kvantitativt?

Spørsmål til diskusjon: Hvordan vil dere kortfatta og konkret beskrive «virkelig demokrati»?

Hvem er **vi**?

«Vi» er et skummelt ord i politiske tekster. Betyr det partiet vårt, folk flest, det norske samfunnet, den norske statsmakta? «Vi» og liknende brukes minst 44 ganger i innstillinga. Hvem viser det til i tilfeller som dette?

- Vårt felles problem: kapitalismen
- ... så lenge samfunnet har så store ulikheter i rikdom og makt som vi har i dag
- Vi setter fellesskapet til de mange mot en kapitalistisk maktkonsentrasjon ...
- ... sikrer oss alle likeverdig frihet og mulighet til å leve det vi selv definerer som gode liv
- ... så snart vi går inn døra til det kanskje viktigste fellesskapet vi bidrar til i samfunnet ...
- Vi blir fortalt at classeskillene er naturlige og mindre enn de virkelig er, ...
- Vi har nok ressurser i verden, men likevel dør folk av sult.
- ... dette kaller vi sosialisme

Idyll?

En del steder kjenner jeg meg ikke igjen i den virkeligheta innstillinga beskriver. Det blir litt idyllisk, synes jeg.

- ... stort sett inngås arbeidsforhold uten direkte tvang gjennom tilsynelatende frivillig salg av arbeidskraft ...
- Mens ingen ville godtatt at styrelederen i borettslaget eller idrettslaget ble utpekt ovenfra, ...
- Friheten for det arbeidende folket som sosialisme legger grunnlag for, vil utløse kreativitet og skaperkraft, og vil gi alle muligheten til å leve sitt eget liv på sine egne premisser.
- norske tradisjoner for spredt eierskap og maktfordeling
- ... når de ansatte samlet til streikemøte selv sitter med makten til å bestemme om bedriften er stengt eller åpen i morgen [*Spør havnearbeiderne!*]
- Norske fagforbund er demokratiske organisasjoner der ledelsen velges nedenfra.

Ikke alt er krystallklart

- På denne måten har verden nå tilsynelatende det materielle grunnlaget for at alle mennesker skal kunne leve sine liv i frihet og økonomisk trygghet. [*Hva betyr «tilsynelatende»? Et annet sted står det: «Vi har nok ressurser i verden.»*]
- Dette skaper med jevne mellomrom overproduksjon. [*Mener vi at krisene er strengt sykliske? Ellers er det vel ikke jevne mellomrom?*]
- ... menneskeskapte klimaendringer. Dette skyldes ikke at demokratiet er dårlig egnet til å løse store problemer ... [*Hva er sammenhengen?*]
- Rasistisk motivert vold, rasistisk trakassering eller diskriminerende holdninger på arbeidsmarkedet kan ramme alle samfunnsklasser. [*Ja, kanskje ...*]
- Den [rasismen] kan legitimere underbetaling ... [*Legitimt for hvem?*]
- Denne diskrimineringen [av seksuelle minoriteter] rammer på tvers av økonomiske og sosiale klasseskiller, og den kunne vært opphevet uten at det ville rokket ved det fundamentale maktforholdet i kapitalismens orden. [*Ja, kanskje ...*]
- redusert normalarbeidstid [*Menes det sekstimersdag?*]
- I dag ser arbeiderbevegelsen at det er vanskelig, eller umulig, å forene den globale kapitalismen med økonomisk rettferdighet, trygge fellesskap og økologisk bærekraft. [*Gjør den virkelig det?*]
- ... «den økonomiske sfæren», som under kapitalismen påstås å være atskilt fra «den politiske sfæren». [*Hvem påstår? Passive verb har ofte uklart subjekt.*]
- ... innvandrede grupper som påstås å mangle andre nordmenns arbeidsmoral [*Se kommentar til punktet over*]
- I takt med profesjonaliseringen og byråkratiseringen av fagforbundenes apparat og i takt med at store arbeiderpartier ble karriereveier for den som ville opp og fram, ble innflytelsen til arbeidsfolket på grunnplanet i bevegelsen svekket. [*Hvem svekket den?*]

Litt språklig skurr

- ... og dirigere ressurser, hvilket er akkurat det eierne ... [*gammelmodig*]
- hva gjelder levestandard [*gammelmodig*]
- ... det store flertallet [*i motsetning til det lille?*]
- den demokratiske folkesuvereniteten; kjønnsmaktorden; demokratiets læringsprosess [*nokså uvanlige begreper*]
- etnisk stigmatiserte grupper; jobber med lav status [*uheldige ordvalg*]

- venstresidens innretning for solidaritet og fellesskap; sette sterkt preg på venstresidens partier ; regjeringer utgått av arbeiderbevegelsen [*hvem er nå denne venstresiden og arbeiderbevegelsen*]
- ... kvinner fikk rett til å forvalte egen inntekt og eiendom [*fikk? Tusen takk*]
- ... den nedarvede mannsdominansen, også i Norge, kan være forbløffende seiglivet [*hvem er forbløffa?*]
- selvsagt, naturligvis, utenkelig [*få ting er sjølsagte, naturlige eller utenkelige*]
- skulder til skulder [*litt tøffesen?*]
- bunnplanken, kjernen, motoren i, det viktigste, grunnlaget for [*av og til stemmer dette, men ofte er det lurt å unngå slike uttrykk, særlig når det blir mange av dem*]

Ordfrekvens

I arbeidet med denne innledninga har jeg laga ei frekvensordliste over dagens program og innstillinga, dvs. ei oversikt over hvor mange ganger ord brukes. Det er svært begrensa hvilken nytte slikt har, men noen vil kanskje finne glede (og litt nytte) i det. Jeg har derfor lagt ut heile ordlista i [excel-format her](#).

Som ei munter avslutning på denne gjennomgangen gjengir jeg her noen utvalgte ordfrekvenser:

	Gjeldende	Innstillinga
arbeiderklasse	39	24
klassekamp	3	14
miljø...	13	9
profitt	4	7
demokrati...	26	65
kvinne...	37	63
imperialis...	16	14

Talla gjelder for alle grammatiske former av orda (entall, flertall, bestemt, ubestemt). Tre prikker bak betyr at det er lagt sammen alle ord som begynner med det oppgitte ordet (sammensetninger, adjektiver, osv.).

Takk til dere som leste. Husk at det både er viktig å mene noe om programmet og å skrive konkrete endringsforslag. [Se landsmøtesidene på nettet](#).